

Yaşar Kemal'in "Hüyükteki Nar Ağacı" adlı Eserinin "Granatapfelbaum" adlı Çevirisine Dilsel, Toplumsal ve Çeviribilimsel Bir Bakış

Öğr. Gör. Aykut Haldan

Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, aykuthaldan@trakya.edu.tr

Alm. Öğrt. Güner Mutlu

MEB, guenermutlu@web.de

Özet

Dil denilen ve dünya üzerinde çeşitlilik gösteren iletişim aracını her kullandığımızda bir çeviri işlemini gerçekleştirmiş oluruz. Aslında yaptığımız eylem sadece düşünce ve duygularımızı sözcüklere çevirmektir. İnsanoğlu her şekilde yazılı, sözlü veya zihninde bir tartışma sürdürürken bile hep çeviri eyleminde bulunmaktadır. Bu nedenle dil ile çeviriyi birbirinden ayırmak olası değildir. Dilden söz ettiğimiz yerde çeviri, çeviriden söz ettiğimiz yerde de dil vardır. Çeviriler aracılığıyla farklı kültürleri ve dünyaları tanır, ufkumuzu ve bakış açımızı genişletiriz. Biz nasıl dünyadaki farklılıkları ve gelişmeleri Türkçeye yapılan çevirilerle takip ediyorsak, diğer kültürler de bizi ve kültürümüzü Türkçeden kendi dillerine yapılan çeviriler aracılığıyla öğrenirler. Yazılı çeviri dendiğinde çoğumuzun aklına ilk gelen edebiyat çevirisidir. Edebiyat metinleri, bilgilendirme değerinden çok estetik ve duygusal bir işleve sahiptir, amaçları okuru harekete geçirmek veya bilgilendirmekten çok, duygulandırmak ya da eğlendirmektir. Son zamanlarda Türk edebiyatında yazarlarımız değerli eserler ortaya koymuşlar ve bu eserler de yabancı dillere aktarılarak dünya edebiyatına dahil olmuşlardır. Bu yazarlarımızdan, Anadolu insanının sözlü anlatım geleneğinin ürünleri olan destanlardan, ağıtlardan, halk öykülerinden, masallardan, türkülerden ve çağdaş roman tekniklerinden yararlanarak vardığı bireşim ve üslupla her bakımdan özgün bir çağdaş sanatçı kimliğine ulaşmış olan Yaşar Kemal, düz ve doğrudan anlatımıyla kurduğu imge dünyası, benzetmeler, betimlemeler, doğanın tüm yönleriyle tasviri, kullandığı dil, yerel sözcükler, deyimler, atasözleri, yakarışlar, sövgülerle oluşturduğu anlatımıyla Türk ve Dünya Edebiyatı için önemli isimlerden biridir. Yaşar Kemal'in "doğa-insan ilişkilerini en iyi anlamda verdiğim yapıtlarımdan biri" dediği *Hüyükteki Nar Ağacı*, traktörün tarıma girmesiyle işsiz kalan yarıcılar ve mevsimlik işçilerin dramını, kapitalizmin Çukurova'ya düşen büyük gölgesini konu alır. Bu çalışmada Türk yazınında önemli bir yere sahip olan Yaşar Kemal'in Almancaya aktarılan *Hüyükteki Nar Ağacı* adlı eserin erek dil Almanca çevirisi kaynak dille karşılaştırılarak incelenmiş, biçimsel, kültürel, dilbilgisel, sanatsal dil kullanımı ile ilgili sorunlar saptanmış ve irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yazın çevirisi, çeviri eleştirisi, kültürlerarası iletişim, eşdeğerlilik, erek odaklı çeviri yaklaşımları.

A Linguistic, Social and Translational Overview on the Translation “Granatapfelbaum” of “Hüyükteki Nar Ağacı” by Yaşar Kemal

Abstract

We realize a translation process every time we use the communication tool which is called language and varies across the world. Indeed, the action we perform is to translate our thoughts and emotions into words. Human beings always perform translation action orally or in written even when they sustain discussions in their minds. Therefore, language and translation can never be separated. Language always exists where translation is and translation exists where language is. Through translation, we can know different cultures and worlds and expand our horizon and perspectives. As we follow the differences and developments in the world through translations to Turkish Language, other cultures get informed about us and our culture through translations from Turkish to their own languages. Literary translation is the first to spring to our minds when written translation is mentioned. Literary texts have aesthetic and affective function rather than informative value and aim to touch emotionally and entertain readers rather than moving or informing. Recently, our authors have produced valuable works in Turkish literature and these works have been involved in world literature through transfers to foreign languages. Of those authors, Yaşar Kemal, who has a unique and contemporary artist identity with his synthesis and style he acquired using sagas, elegies, folk stories, fairy tales, fables, folk songs and contemporary novel techniques- the products of oral narrative tradition of Anatolian people-, is one of the important figures in Turkish and World Literature with his image word through his direct and indirect expression, and narration through similes, descriptions, depiction of nature with all its aspects, the language he used, local words, idioms, proverbs, appeals and cursing. *Hüyükteki Nar Ağacı*, about which Yaşar Kemal stated that “one of my works where I best expressed nature-human relations”, is about the tragedy of seasonal workers who fell out of work as a result of introducing tractors to agriculture and the great shadow of capitalism on Çukurova. This study examines *Hüyükteki Nar Ağacı* by Yaşar Kemal, which was translated to German and has an important place in Turkish Literature, through comparing its German translation in target language with source language, and determined and discussed the problems regarding style, culture, grammar and artistic language use.

Keywords: *Literary translation, translation criticism, intercultural communication, equivalence, target oriented translation approaches.*

Giriş

Bu çalışmanın temelini oluşturan “Hüyükteki Nar Ağacı” isimli eser Yaşar Kemal’in Türk Yazınına kazandırdığı romanlarının ilki olarak kabul edilir. İncelemeye konu olan eser yazınsal metin olduğu için öncelikle yazın metinleri ve çevirilerinin zorluklarına bakmak gerektiğini düşünüyoruz. Yazın metinleri, diğer metin türlerinden¹ farklı olarak yazarın kendi seçimi ve birikimi doğrultusunda oluşturduğu, olağan dışı ve alışılmamış sözcük ve anlatımların belirli bir etki uyandırmak amacıyla kullanıldığı bir ortamdır. Yazın çevirisini

¹ Uzmanlık alanı metinleri, teknik metinler, kullanma kılavuzları.

sorunsal kılan şey de metinlerin kendine özgü dilini ya da eğretilmeli anlamlarını çevirmek zorunda olmaktır. Çoğu çevirmene göre çeviri yorumlamadır. Nida ve Taber çeviriyi, alıcı dilden özgün dile en doğal ve yakın karşılığın anlam ve biçim açılarından verilmesi olarak tanımlar (1969: 210). Newmark'a göre çeviri, bir metnin anlamının yazarın özgün dilde yarattığı yolla başka bir dile aktarılmasıdır (1988: 5). Dilbilimsel açıdan yaklaşan De Beaugrande'e göre ise çeviri, iki metnin bir karşılaştırması olarak değil, yazar, çevirmen ve çeviri okuru arasında bir etkileşim süreci olarak değerlendirilmelidir (1978: 13). Farklı çeviri tanımlarını incelediğimizde, ya anlamın aktarımının öne çıktığı bir dildeki metnin diğer dille yer değiştirmesi noktası, ya da bir metindeki iletinin, diğer metindeki iletinin kapsamı, unsurları ve göstergesel bileşkelerinin eşdeğerliklerinin sağlanarak yeniden yaratılması noktası dikkat çeker. Yazın çevirisi ise, dilin yaratıcı ve sanatsal tüm kullanımlarını içerdiği için tanımlanması oldukça güçtür. Yazın çevirisi özgün yazın metnindeki biçimleri ve sesleri başka bir dil dizgesinde yeniden yaratmayı gerektirir. Genel anlamda yazın çevirisi özgün metnin hem anlamını hem de amaçlanan etkiyi çeviri metinde yansıtmalıdır. Kaynak dizgesel yapı ve bu yapıyı içerdiği anlamlarla oluşturan unsurların çözümlenerek hedef dil ve kültürde yeniden yaratılması yazın çevirisinin en önemli konusunu oluşturur.

Yazın çevirisinin özellikleri

Hiçbir yazın metni bir boşluk içinde yer almaz, bir tek özel durumla ilgili olarak da yaratılmamıştır. Yazın metninin gerçekte konumsal bir ilişkisi vardır. Bu ilişki bir yanda bireysel okumanın kendine özgü devingenliği, öte yandan da yazın eserinin kendi kültürel mirası içinde edindiği yer aracılığıyla ortaya çıkar. Dolayısıyla bir yazın geleneği olarak kabul edilen bir metin, bir sanatçının belirli bir zaman, yer ve kültürde algıladığı ya da hayal ettiği olguların başka bir yer, zaman ve kültürde yaşayan okuyucuların zihinlerinde bir süreç içinde yeniden yaratıldığı metinler olarak bağımsızlık ve kalıcılık kazanır (Snell-Hornby, 1988: 133). Metinlerde oluşan ve yer, zaman, kültür ve okuyucu arasındaki bu çeşit bir ilişki uzaklık, kültürel değerlerin değişmesi gibi unsurlara göre farklılık gösterebilir. Bir başka deyişle metinle ve okuyucu arasındaki ilişki konumsal ve kültürel etkenlere bağlıdır. Yazın çevirisi faaliyetinde çevirmenin dışında yayıncı, işveren, redaktör, editör v.b kişiler de yer alır. Bir yazın eserinin çevrilmek için seçiminden, çevirinin yöntemine ve hatta basım aşamasına kadar toplumun ve kültürün içinde yer alan bazı unsurlar etkin olur (Haldan, 2007). Bunlar ideolojik nedenlerle yönlendirileceği gibi, toplumsal ve kültürel nedenler de olabilir. Ancak bir eser hangi sebeple çevrilecek olursa olsun, çeviri yönteminin belirlenmesinde hedef kültür okuyucusunun yapısı ve çevirinin o kültür ve yazın içerisinde hedeflenen işlevi çok önemlidir. Çevirmen ve yayıncı ortak olarak kaynak eserin çevirisinde eksiltmeler, eklemeler, açıklamalar hatta biçiminde değişiklikler yapılabilir.

Bazı durumlarda çevirmen, yazınsal kaynak metni çeviremeyecek duruma düşer; yazın dili, günlük dil ve konuşmalardan çok farklı anlamlar ve yapılar içerir. Yazın metni yalnızca okuyucuya bir şey iletmez, onda bazı duygu ve düşünceleri de kendine özgü ve yaratıcı dil kullanımıyla uyandırır. Yazının hedefi öğretmek değil, eğlendirmektir. Bu amaca uygun olarak da yazar kendi kişiliğini, beğenisini ve seçimlerini yansıtan bir biçim kullanır. Yazın metni çevirisini de güç kılan en önemli özellikler, dilin bu özgün ve yaratıcı kullanımınıdır. Bu da çevirmeni kaynak metin sınırları içinde yaratıcı olmaya zorlar. Ancak bir taraftan yaratıcı olmakla zorlanan çevirmen öbür taraftan diğer çevirmenlere göre daha özgürce davranabilir. Metnin genel anlamı ve iletisine sadık olduğu sürece, yazın çevirmeni metni kendi konumu, beğenisi, kültürel yapısı ve metnin hedeflenen işlevi doğrultusunda değiştirebilir.

Çevirmenin özgürlük sınırlarını, hedef kültürde var olan yazınsal kurallar, beklentiler ve ortam belirler (Aksoy, 2002: 58).

Yazın çevirisinde yeni bir dilde metin üretme sürecinde karşılaşılan sorunları Aksoy şu şekilde sınıflandırmıştır:

- 1) Sanatsal dil kullanımı ile ilgili sorunlar
- 2) Dilbilgisel sorunlar
- 3) Kültürel sözcükler ve kavramlar
- 4) Zamansal farklılıklar ilgili sorunlar
- 5) Yazınsal türler ve teknikler ile ilgili sorunlar (2002: 83)

Bu unsurlardan en önemlilerinden bir tanesi olan kültürel unsurları Newmark şöyle ayırmaktadır:

- 1) Çevresel unsurlar (iklim, mevsimler)
- 2) Maddesel kültür (yiyecek, giyecek, şehirler, köyler, ulaşım araçları, ev eşyaları vb.)
- 3) Sosyal kültür (iş yaşamı ve özel yaşam ile ilgili unsurlar)
- 4) Kuruluşlar, faaliyetler, süreçler, dini, siyasi sanatsal ve idari kavramlar (Çocuk Esirgeme Kurumu, Demokrasi, Monarşi vb.)
- 5) Davranışlar ve gelenek görenekler
- 6) Deyimler ve ifade kalıpları (1988: 97).

Çevirmen çeviride sorun oluşturacak bu kültürel unsurları çevirinin bütünlüğünü, hedef toplum açısından işlevini ve kaynak eserin sanatsal ve işlevsel özelliklerini olabildiğince koruyarak, çeviri yöntemine ve hedefine göre nasıl bir aktarım gerçekleştireceğini saptamalıdır. Bu saptama sırasında çevirmene yardımcı olacak yöntemleri Newmark şu şekilde sıralar:

- a) Sözcüğü sözcüğüne çeviri (literal translation) : Kültürel unsur, isim, öbekler, cümle ve yan cümleler hedef kültürdeki eşdeğerlikleriyle çevrilir.
- b) Aktarım (transference) : Hedef kültürde karşılığı olmayan coğrafi, tarihi yer ve isimler, unvanlar, gazete, kitap ve dergi isimlerinin karşı kültüre taşınmasıdır.
- c) Uyarılama (adaptation) : Kaynak unsurların, hedef kültürdeki bir benzeriyle karşılanmasıdır. (Yerelleştirme/yabancılaştırma)
- d) İşlevsel çeviri (neutralization, functional equivalent) : Okuyucuya sorun oluşturmayacak evrensel bir terimle kültürel unsurların karşılanması.
- e) Açıklama (explanation) : Kültürel unsurların daha iyi anlaşılması için sözcükler ya da kavramların eklenmesi.
- f) Çıkarma (Deletion) : Kültürel unsur çevirmence bir sakınca görülmeyle hedef metinden tamamen çıkarılır (2002: 92)

Yaşar Kemal

Asıl adı Kemal Sadık Gökçeli. Van Gölü'ne yakın Ernis (bugün Ünseli) köyünden olan ailesinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki Rus işgali yüzünden uzun bir göç süreci sonunda yerleştiği Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Hemite köyünde 1926'da doğdu. Doğum yılı bazı biyografilerde 1923 olarak geçer. Ortaokulu son sınıf öğrencisiyken terk ettikten sonra ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yaptı. 1940'lı yılların başlarında Pertev Naili Boratav, Abidin Dino ve Arif Dino gibi sol eğilimli sanatçı ve yazarlarla ilişki kurdu; 17 yaşındayken siyasi nedenlerle ilk tutukluluk deneyimini yaşadı. 1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı *Ağıtlar'ı* yayımladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalıştı. 1948'de Kadirli'ye döndü, bir süre yine çeltik tarlalarında kontrolörlük, daha sonra arzuhalcilik yaptı. 1950'de Komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı, Kozan cezaevinde yattı. 1951'de salıverildikten sonra İstanbul'a gitti, 1951-63 arasında *Cumhuriyet* gazetesinde Yaşar Kemal imzası ile fıkra ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Bu arada 1952'de ilk öykü kitabı *Sarı Sıcak'ı*, 1955'te ise bugüne dek kırktan fazla dile çevrilen romanı *İnce Memed'i* yayımladı. 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği, merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmayla uğradığı 1967'de haftalık siyasi dergi *Ant'ın* kurucuları arasında yer aldı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'nın kuruluşuna katıldı ve 1974-75 arasında ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988'de kurulan PEN Yazarlar Derneği'nin de ilk başkanı oldu. 1995'te *Der Spiegel*'deki bir yazısı nedeniyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı, aklandı. Aynı yıl bu kez *Index on Censorship*'teki yazısı nedeniyle 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildiyse de cezası ertelendi. Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerini kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal'in yapıtları kırkı aşkın dile çevrilmiştir. Yaşar Kemal, Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında da birçok ödül almıştır.

Hüyükteki Nar Ağacı

*Eseriyle ilgili olarak Yaşar Kemal şu açıklamalarda bulunmuştur : " Hüyükteki Nar Ağacı İstanbul'a gelmeden önce Kadirli'de yazdığım son kısa romandır. Yitirmiştim. Kadirli'de anamın sandığında buldular. Amcamın oğlu getirdi 1966'da. Tarihini de yazmışım: 31.1.1951 Çarşamba... Son beş sayfası kopmuştu ama aklımdaydı, yeniden yazdım bu beş sayfayı. Hemen hemen hiçbir değişiklik yapmadan yayımlıyorum. Hüyükteki Nar Ağacı'nı bugün yazsam başka biçimde yazardım. Ama bundaki yalınlığa, tazeliğe erişemem. 1949-50 yıllarında traktör Çukurova'ya geldi. Yarıcılar işlerinden oldular, dağdan gelen mevsimlik ırgatlar işsiz kaldılar, hiç dayanıklı olmadıkları sıtmadan kırıldılar. Hüyükteki Nar Ağacı'nda, traktör olayıyla başlayıp büyüyen işsizlik arasındaki bağlantıyı anlatmaya çalıştım. Doğa-insan ilişkilerini en iyi anlamda verdiğim yapıtlarımdan biri bu."*²

Yaşar Kemal'in 2014 yılında Yapı Kredi Yayınlarından 14. baskısı olarak çıkan Hüyükteki Nar Ağacı isimli romanı 93 sayfadır ve ilk basımı 1982 yılında gerçekleşmiştir. Romanda traktörün 1950'li yıllarda Çukurova'ya girmesiyle günlük yaşamı altüst olan halkın sorunlarını ve yöresel değişimleri ustaca yansıtılmıştır. Traktör olmadan gerçekleştirilen işlerin çoğunu yapan sezon işçilerini, ırgatları, yarıcılarını, gündelik marabaları artık ölümcül bir görmezden gelme, dışlama, ihtiyaç duymama beklemektedir. Teknolojinin emeğe üstün

² <http://www.idefix.com/kitap/huyukteki-nar-agaci-yasarkemal/tanim.asp?sid=O10OKN8Y8Y0AHHNW268H>

gelmesi, alın terini yenmesi, bir yandan yaşamı kolaylaştırıp basitleştirirken, bir yandan ocak söndürüp, insanları daha da fakirleştirmesi, işsiz ve dolayısıyla aç yoksul bırakmasına bir göndermedir.

Çukurova'nın bir köyünde yaşayan Memet, tarlasındaki ekinlerin kuruyup dahası çürümeye başlayınca çareyi ovaya gidip ırgatlık yapmakta bulur. Gitmeden önce evin tek geçim kaynağı küçük keçiyi Duran Efendi'ye satıp birkaç günlüğüne eşine idare etmesini dönüştürür. Çukurova'dan birkaç tane getireceğinin sözünü verip onu telkin etmeye çalışır. Memet köylüsü Hösük ile ertesi günü yola birlikte çıkmak için anlaşır. Daha sonra Yusuf da gelir yanlarına. Onları oralarda iş olmadığı, giderlerse yollarda perişan olup geri bile dönemeyebilecekleri konusunda uyarsa da, hiç biri onu dinlemek istemez ve umutlarının kırılmasına izin vermez.

Ertesi gün Memet, Höyük ve Aşık Ali yola çıkarlar. Peşlerine sağlık sorunu olan hasta Yusuf da takılır. Yolda Keklikoğlu'nun çobanı Memet çocuk da ekibe eklenince romanın ana kahramanları ortaya çıkar. Bu beşli köy köy iş bulmak, para kazanmak, karınlarını doyurmak için dolanırlar. İlk hedef büyük Memet'in daha önce yanında ırgatlık yaptığı ve ablamın dediği çiftliği ziyaret etmek olur. İki gün sonra burada karşılaştıkları manzara onları tam bir şoka uğrattır. Kadın Memet'i tanısa da tanımazlıktan gelir, artık sarı öküzlere ve onlar gibilere ihtiyaç yoktur, çiftliğe makineler girmiştir, o eski adam çalıştırma, tarlayı ekme, biçme eskimiştir. Dolayısıyla da Memet ve arkadaşlarına ekmek verip onları başından savar.

Ancak kahramanlarımız hemen pes etmezler, yeni çalışabilecekleri yerler ararlar Çukurova'da. Yolda karşılaştıkları olaylar, Yusuf'un rahatsızlığının artması, kendileri gibi yoldan gelip geçenlerle sohbetler, Aşık Ali'den dinlenen türküler, sivrisineklerden korunma hareketına bürünen orada burada gecelemelemlerle hikaye devam eder. Akköy' de geçici bir uğraşı bulurlar, ama sonrası yine karanlıktır, uğramadıkları köy, yalvarmadıkları ağa kapısı bırakmazlar. Artık tamamen umutları kesilip geri dönme hayalleri kurarlar karanlıkta ağaçlıklı bir köyde yaşlı bir kadından Hüyükteki Nar Ağacını duyarlar. Ağacın övgüsünü, yaraları nasıl sarışını, insanların sorunlarına nasıl çözüm bulduğunu, açları doyurduğunu, zalimlerin yanına yanaşmadığını, insanın cebini para doldurup muratlarını gerçekleştirdiğini söyler kadın, çünkü orasının Kırklar Meydanı olduğunu ve buranın kutsallığını ballandırarak anlatır. Artık bizim beşlinin, bu mistik ağacı bulmak dışında başka da umudu kalmamıştır.

Yaşar Kemal romanda Çukurova'da yaşananları genel olarak, çaresizlik, işsizlik, umut, inançlar, kadercilik, güç çatışmaları, teknolojinin günlük hayata girmesiyle yaşanan toplumsal sınıf farkı, değerler, hayal kırıklığı, mücadele temalarını orada yaşayan halkın kullandığı kelimelerle yalın bir dille anlatmıştır.

Cornelius Bischoff (Çevirmen)

“Hüyükteki Nar Ağacı” adlı eseri “der Granatapfelbaum” olarak çeviren Cornelius Bischoff'un babası Eduard Bischoff dülgerdi, Sosyal Demokrat Partili (SPD) bir sendikacıydı ve Nazilere karşı mücadelede yer almıştı. Halası Berta Kröger, Hamburg Parlamentosunda SPD milletvekili idi. Annesi Berta Abronoviç Bischoff ise, İstanbullu bir Yahudi idi. Bischoff ailesi toplama kampına gitmekten son anda kurtulmuştur. Çevirmen 1939 yılında on bir yaşında iken ailecek Gestapo'nun elinden kurtularak Paris, Marsilya üzerinden İstanbul'a ulaşabilmiş bir Alman vatandaşıdır. Türkiye ile Almanya arasındaki diplomatik ilişkiler 2 Ağustos 1944'de kesilince Türkiye, Nazi Almanya'sına karşı savaş ilan eder. 5 Ağustos 1944'de Türk Hükümeti, tüm Alman vatandaşlarının bir hafta içinde Türkiye'yi terk etmesini

ister. Bu karar üzerine 672 Alman Türkiye'den ayrılır. 626 Alman vatandaşı ise geri dönmeyi kabul etmezler ve böylece Alman vatandaşlık hakkını kaybederek Heimatlos (vatansız-yurtsuz) durumuna düşerler. Türk Hükümeti, Türkiye'de kalan Almanlara "Heimatlos" kimliği verir. Bu kimliği alan Almanlar, 23 Ağustos 1944 sabahı evlerinden toplanarak Ankara yakınlarındaki Çorum, Kırşehir, Yozgat şehirlerine yerleştirilirler. Cornelius Bischoff, annesi Berta, babası Eduard ve kız kardeşi Edith ile birlikte Çorum'a yerleştirilir. Çorum'da 300 kadar Alman yaşar. Bu şekilde yerleştirilen Almanların şehir dışına çıkmaları, çalışmaları, siyasetle uğraşmaları yasaktı. Kızılay'ın deprem fonundan verilen 10 ya da 20 lira aylıkla yaşamak zorunda idiler. "Heimatlos Almanlar" 1944-1945 yıllarında, 18 ay kadar Çorum, Yozgat ve Kırşehir'de yaşamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden, Nazi rejiminin yıkılmasından sonra, Heimatlos Almanlardan çoğu anayurtlarına geri dönmüş, bazıları ise dönmek istememiştir. Cornelius Bischoff'un kız kardeşi Edith, İstanbul'da Umberto ile evlendiği için Almanya'ya dönmemiş, Türkiye'de kalmıştı. Edith ile Umberto'nun Ethel ve Patricia adında iki kızları oldu... Ethel ve Patricia, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak İstanbul'da yaşamaktadırlar. Ethel Rizo, annesinin yaşamış olduğu Çorum'a yıllar sonra ilk kez gidecek, annesi Edith'in, anneannesi Berta'nın ve büyük babası Eduard'ın enterne hayatlarından anılar, izler arayacak ve dayısı Cornelius Bischoff'a eşlik edecektir. Cornelius Bischoff, Türkçeyi en iyi bilen Almanlardan biridir. O, Türk Edebiyatını Almanya'da tanıtan, Türkiye ile Almanya arasında dostluk ve kültür köprüsünü kuran kişilerin başında gelmektedir.

"Der Granatapfelbaum" çevirisi üzerine

Almanya'da ilk basımı 2002 yılında Unionsverlag tarafından gerçekleşen "Der Granatapfelbaum" adlı çeviri kitap 124 sayfadır. Kitabın ilk sayfasında kitabın içeriği, yazar ve çevirmen hakkında kısa bilgiler yer almaktadır.

Hüyükteki Nar Ağacı ve Der Granatapfelbaum adlı özgün ve çeviri eserlerin karşılaştırılması sonucunda dikkat çeken noktalar şu şekilde saptanmıştır:

Türkçe metin syf.7, Almanca metin syf.5

„Vay,“ dedi, „vay garip başım.	„Vay!“, jammerte sie“ mein armer Kopf.
--------------------------------	--

Alman kültüründe ağıt, sitem, hayıflanma gibi olgulara çok sık rastlanılmaz. Alman toplumu içe kapanık ve yalnız insanlar olarak bilinirler ve de üzüntülerini sessizliğe gömülüp düşünerek kendi içlerinde yaşarlar. Bundan dolayı Alman dilinde „vay“ gibi ağıt bildiren ifadeler pek sık rastlayamayız. Bu sebepten çevirmen burada „vay“ kavramını olduğu gibi kullanmıştır. „Vay garip (dertli) başım“ gibi bir ağıt ifadesi, insanın kendine acıdığına dile getirilmesi olarak düşünülebilir. Çevirmen, bu ifadeyi hedef dile sözcüğü sözcüğüne aktarmıştır. Ancak Türk kültürünü bilmeyen bir Alman bu cümleyi gördüğünde, kafasında belirecek olan resim, Yaşar Kemal'in betimlediği resimden farklı olmaktadır. Burada "Ich Armselige (Frau)" ifadesi hedef dil okuyucusu için daha uygun olacağı düşüncesindeyiz.

Türkçe metin syf.7, Almanca metin syf.5

....Deli gibi de başı dönüyordu....Ihr Kopf drehte sich,...
-------------------------------------	------------------------------

„Başı dönmek“ deyiminin Türkçe sözlüklerdeki karşılığı:“ dengesini yitirir gibi olmak, gözleri kararmak.“ şeklindedir. Metin bağlamından anlaşıldığı üzere Memet'in karısının

üzüntüden, çaresizlikten ve büyük olasılıkla da açlıktan tansiyonu düşmüştür. Bundan dolayı da başı dönmektedir. Türk kültüründe özellikle kırsal kesimde bilindiği üzere, bir kişinin başı döndüğünde ve dengesini kaybettiğinde hemen çökmesi ya da yere oturması tavsiye edilir. Bundan dolayı da Memet'in karısı o esnada oturur vaziyettedir. Çevirmen burayı büyük olasılıkla yanlış anlamış olacak ki, „Ihr Kopf drehte sich“ olarak çevirmiş. Almancada „baş dönmek“ için kullanılan yaygın tabir „Ihr wurde (überaus) schwindelig“. „Ihr Kopf drehte sich“ ifadesi, başını sağa sola çeviriyordu, yani burada etrafa göz gezdiriyordu olarak anlaşılır. Bundan dolayı olacak „baş dönmek“ deyiminin derecesini ifade eden „deli gibi“ kavramını hiç çevirmeyerek çıkarmıştır.

Türkçe metin syf.7, Almanca metin syf.5

Ta ikindine kadar...	Bis zum späten Nachmittag...
----------------------	------------------------------

İkinci vakti, Türk toplumunda din tabanlı bir zaman kavramıdır. Namaz vakitlerinin ezan sesiyle duyurulduğu Müslüman toplumlarda günün belli saatlerini belirtmek için sabah, öğle akşamın yanında ikindi ve yatsı vakti kavramları sık kullanılır. Çevirmen alman okurların ikindi vaktini bilemeyeceğini düşünmüş olacak ki, karşılığı olan „öğleden sonranın geç vakitlerine kadar“, ifadesini kullanmış.

Türkçe metin syf.7, Almanca metin syf.6

Kız	Mädchen
-----	---------

„Kız“, „kızım“ gibi hitabet şekli bildiren kavramlar Türk toplumunun çeşitleri kesimlerinde sık olarak kullanılmaktadır. Bir öğretmenin öğrencisine, yaşlı bir adamın banka memuresine, kocanın eşine, erkeğin sevgilisine „kız“ veya „kızım“ dediği günlük hayatta çok fazla rastlanılan bir durumdur. Bunun sebebi daha samimi gözükme veya geçmişten günümüze atalarımızdan geçen dil kullanım alışkanlıklarından kaynaklanabilir. Ama Alman toplumu burada hitabet olarak kullanılan „Mädchen“, yani „kız“ kavramını kullanmazlar. Hatta öyle bir ifade Alman dilinde kaba olarak görülebilir. Fakat çevirmen bu ifadeyi kullanmak zorunda kalmış diye düşünüyoruz. En azından bir dipnotla bunun Türkçede kaba bir ifade olmadığını açıklayabilirdi.

Türkçe metin syf.8, Almanca metin syf.7

Bir damın duldasına oturdular. Çukurovadan konuştular.	Sie hockten sich unter ein Vordach und schmiedeten Pläne.
---	---

„Çukurova“ güney Anadolu'da coğrafi, ekonomik ve kültürel bir bölgedir. Çevirmen daha önce de „Çukurova“ ismi ilk geçtiğinde „hinunter in die Ebene“ tanımlamasını kullanmıştı. „Ebene“ kelimesi ova veya düzlük anlamına gelmektedir. „Hinunter“ aşağıya doğru, alta doğru olarak düşünülebilir. Çevirmen „Çukurova“ ismi ile ilgili bir belirsizlik yaşıyor. Bu örnekte de „Çukurovadan konuştular“ tümcesini çevirmemiş, onun yerine „planlar kurdular“ gibi uydurma bir ifade kullanmıştır. Kaynak metnin ana karakterlerin Çukurova halkı olduğu düşünülürse çevirmen bu kavramı kullanmayarak büyük yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermektedir.

Türkçe metin syf.9, Almanca metin syf.7

Az sonra Yusuf geldi. İkisi birden:	Bald danach kam Yusuf und hockte sich nieder. „Ich habe gehört...
--	---

„Geldi,“ dediler. Yusuf daha oturmadan: „Duydum ki“...	
--	--

Yaşar Kemal bilinçli olarak okurların Yusuf'un bu ifadesini ayakta söylediğini anlamalarını istemiş ve bu yüzden: „Yusuf daha oturmadan:“ ifadesini kullanmıştır. Burada çevirmenin sanki metinde kısaltma yoluna gittiği izlenimi doğmaktadır. Hem Hösük ve Memedin aynı anda söylediği „Geldi“ sözcüğünü atlamış, hem de Yusuf'u oturarak konuşturmuştur. Edebi eser çevirilerinde çevirmenler ekleme ve çıkarma yaparken anlam kaymasına yol açmamalıdır.

Türkçe metin syf.10, Almanca metin syf.8

Hösük: „Çaresi yok, ölsek gene gideceğiz“ Hösük: „Ölmek var, dönmek yok“, dedi	„Nichts zu machen, wir gehen“, sagte Hösük. Hiç çevrilmemiş
---	--

Yusuf'un onları vazgeçirme çabalarından oluşan konuşmasının en esaslı gerekçesi, Çukurova'nın sonunda ölüm olmasında yatmaktadır. Kitabın geneline baktığımızda „Çukurova“ eşittir „Ölüm“ sentezi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Ölüm kavramı yapıtta bu kadar önemli iken çevirmenin „ölsek gene“ ve „Ölmek var, dönmek yok“ ifadelerini hiç çevirmemesi hedef dilde „ölüm“ kelimesinin yarattığı etkiyi düşürmektedir.

Türkçe metin syf.11, Almanca metin syf.9

Gün ışıyordu. Geç kalmışlardı. Düştüler yola. Köyün gömme damlarının ak toprağı gözden ırayıncaya kadar dönüp dönüp baktılar. Yürüdüler. <u>Bir yürüyorlardı ki, toprak ayaklarının altında dürülüyordu.</u>	Der Morgen graute. Sie waren spät dran und machten sich <u>eilig</u> auf den Weg, blickten aber immer wieder zurück, bis das Dorf aus ihren Augen entschwunden war.
--	---

Yaşar Kemal romanında dağ köylülerinin umuda, kurtuluş sandıkları yere, ama yine de bilinmeyene doğru ne kadar istekli ne kadar hırslı yola çıktıklarını çok güzel benzetmelerle betimlemiştir. „Öyle bir yürüme ki, sanki toprak ayaklarının altında dürülüyordu“. Kahramanlarımız adımlarını sanki bir askeri disiplin ve sertlikte atıyorlardı. Çevirmen maalesef bu duyguyu okurlarına verememekte, bu tümceyi sadece acelelerini belirtmek için anlamış olacak ki „Düştüler yola“ ifadesini biraz daha genişleterek „acelece“ kelimesini eklemiştir. „Bir yürüyorlardı ki, toprak ayaklarının altında dürülüyordu“, ifadesi hiç çevrilmemiş.

Türkçe metin syf.11, Almanca metin syf.9

Hayır ola Yusuf“, dediler Yusuf: „Hayırlar“, dedi toprağı çöktü.	„Was ist denn Yusuf?“, riefen sie. „Alles bestens“, antwortete Yusuf.
--	--

Türk dilinde „hayrola“, „hayırdır“ ve „hayırdır inşallah“ gibi kelimeler hem şaşkınlık durumunu belirtir, hem de yaşanan durumun olumlu bir sonuç doğurması beklenir, dolayısıyla iyiye yorulması için bir temenni söz konusudur. Alman dilinde aynı ifadeyi veren kavram olmadığı için çevirmen burada aynı etkiyi verebilecek hedef kültürdeki en uygun kullanım şeklini tercih etmiştir.

Türkçe metin syf.12, Almanca metin syf.11

Yusuf: „Çukurova batsın,“ dedi. Aşık Ali: „Geri dön!“ Yusuf: Sebep gözün kör olsun,“ dedi.	Bu bölüm çeviri metinde yer almamaktadır.
---	---

Memet çocuk, koşarak arkalarından geldikten sonra onlara „Çukurova umut yolculuğuna“ katılmak istediğini açıklar. Aslında kahramanlarımız, her ne kadar yola bir şevk ve hırsla çıksalar da, bu bilinmeyene giden yolculuğa istemeyerek ve çaresizlikten çıkmaktadırlar. Ya Memet çocuğa acıdıklarından, ya da ayaklarına bağ olacağını düşündüklerinden, Yusuf ve Aşık Ali onu bir şekilde vazgeçirmek istemektedirler. Zaten kendilerini Çukurova’da neyin beklediğini bilmediklerinden bir de bu çocuğun sorumluluğunu almak istememektedirler. Ayrıca unutulmamalı ki, her ne kadar Memet çocuk hakkını alamadığını belirtse de, bir şekilde bir işi ve sıcak bir yemeği vardır. Çevirmen bu bölümü çevirmeyerek, maalesef karakterlerin duygu dünyalarını gerektiği gibi yansıtamamaktadır. Dolayısıyla da kaynak metinde önemli bir yer tutan bu bölümü hedef kültür okuyucularına aktaramamaktadır.

Türkçe metin syf.13, Almanca metin syf.11

„Bu Çamurlu köyü bir tek bu dünyada,“ dediler. „Garip severlikte bir tek...“	„Dieses Dorf Çamurlu ist einmalig in der ganzen Welt“, meinten sie als sie aufbrachen.“ So gastfreundlich gibt’s kein zweites.“
--	---

„Garip“ sözcüğünün isim halinde kullanılması Türk kültüründe farklı anlamlar çağırır. Eski siyah-beyaz Türk filmlerinde „Sadri Alışık“ın karakterize ettiği saf ama iyi niyetli, mahsun ama dürüst, genellikle fakir ama sempatik kişileri çağırır. Serseriler Kralı’ndaki „Ofsayt Osman“ gibi. Ya da Orhan Veli’nin öncülüğünü yaptığı Garip Akım’ının şiirlerinde tasvir edilen kişiler gibi; doğal, duygusal, aşık, hayalperest, umutlu, kendi halinde, insancıl ve melankolik. Kahramanlarımız bu betimlenen sıfatlarda olduğu gibi karakterlerdir. Kendilerini umutlu, doğal, duygusal, insancıl ama bunların yanında da ezik, çaresiz ve fakir hissediyorlardır. „Garip“ kelimesi, işte Türk okurlarında bu duyguları çağırıyor. Bu yüzden heyecanlı ve mutlu bir şekilde hep bir ağızdan, „Garip severlikte dünyada tek diyorlar“. Zira bu onların ortak duygusudur. Çevirmen bu tümceyi „misafirperverlikte dünyada tek“ olarak çevirerek „garip“ kelimesinin kaynak kültürde yarattığı etkiyi erek metne etkili bir şekilde aktaramamıştır.

Türkçe metin syf.13, Almanca metin syf.12

Çocuklar, kadın, Kürt, hepsi de üfürsen	Du hättest sie umpusten können, so
--	------------------------------------

yıkılacak gibi zapzayıftılar.	ausgemergelt waren Mann, Frau und Kinder!
-------------------------------	---

Yaşar Kemal eserlerinde „üfürsen yıkılacak“ ifadesini çok kullanıyor. Örneğin Çakırcalı Efe’de: *O mahkum parmaklıklardan öylece dışarıya bakıyordu, üfürsen yıkılacak. Çocuk gibi küçülmüştü.*³ Zayıflıkların derecesini belirtmek yani olabildiğince zayıf olduklarını tarif etmek için bu ifadeden yararlanıyor. Bu kullanım günlük dilde hepimizin kullandığı bir benzetmedir. Çevirmen bunun bir benzetme olduğunu anlamamış olacak, ifadeyi çevirirken aynı etken çatıyı kullanmıştır. Almancasını incelediğimizde, çevirmen, sen dilini kullanarak, okurla bağ kuruyor ve okurla iletişime geçiyor. Dolayısıyla da yazarın biçimini değiştirmiştir. „Du hättest sie umpusten können“, yerine „Man hätte sie umpusten können“ ifadesi daha uygun olurdu.

Türkçe metin syf.15, Almanca metin syf.14

„doğdu doğal el kapısında.“	Seit seiner Geburt lungert er vor fremden Türen.“
-----------------------------	---

„El kapısı“ için „fremde Türen (yabancı kapılar – el kapıları)“ ifadesi, kapı çoğul da yapılmış olsa kullanılabilir. Çevirmenin neden buraya bir fiil ekleme gereği duyduğunu çözemedik. „lungern“ fiili’nin olumsuz bir anlamı vardır. Başı boş ve amaçsız dolanmak, beklemek ve durmak anlamına gelir. Fakat bu romanda Memet çocuğun öyle bir pozisyonu yoktur. Tam aksine sürekli çalıştığı için o el kapısını terk etmektedir. Buradaki ifadeyi „Seit seiner Geburt ist oder lebt er im fremden Hause – Doğduğundan beri el kapısında yaşamaktadır.“ olarak çevirse, Yaşar Kemal’in anlatmak istediği duyguyu daha iyi yansıtacağı düşüncesindeyiz.

Türkçe metin syf.16, Almanca metin syf.15

Kadın kara bir şalvar giymişti, fırında ekmek pişirenlere emirler veriyordu.	Die Frau in schwarzem Kopftuch gab einigen Leuten am Backofen Anweisungen.
--	---

Şalvar, genellikle ağrı çok bol olan, bele bir uçkurla bağlanan geniş bir tür pantolondur. Özellikle Doğu Anadolu bölgesinde hem kadınlar hem de erkekler tarafından sıkça giyilen yöresel giysi türüdür. Çevirmen “şalvar” için “başörtüsü” kelimesini kullanmıştır. Çevirmenin şalvarı bilerek mi yoksa bilmeyerek mi eşarpla karıştırdığı belirsiz. Öyle tahmin ediyoruz ki, çevirmen burada ön yargılarına yenik düşmüştür. Şalvarın bir giysi olduğunu hatırlamış, sözlüğe bakmaya gerek duymamış, olsa olsa, kadın olduğuna göre, eşarptan bahsediliyordur demiştir ve ona göre çevirmiştir. Maalesef Avrupa’daki Türk kadını imajı burada önemli bir rol oynamaktadır. Çevirmen de Türkiye’deki kadınların hepsinin, özellikle o yıllarda, eşarp taktığını düşünmüş olabilir ve okurlarına da bu bakış açısını aşılamayı amaçlamıştır. Hatta o yıllarda her kadının kara çarşafı dolaştığını ve bir pantolon türü olan şalvarı kadınların asla giyemeyeceğini düşünüyor olabilir. Bilinçli olarak böyle çevirmeyi uygun gördüğünü düşünürsek, okurların düşüncelerinde böyle bir Türkiye resmi yaratmayı amaçladığı izlenimi güçleniyor. Romanın ilerleyen bölümlerinde „şalvar“ olgusu yeniden karşımıza çıkmaktadır. Çevirmen bu kez bu kavramı Almancaştırmış ve karşılığında „Schalwar“ ifadesini kullanmıştır ve bu ifadeyi açıklama gereği de duymamıştır.

Türkçe metin syf.21, Almanca metin syf.22

³ Kemal, Yaşar (2010), *Çakırcalı Efe*. YKY Yayınları, 10. Baskı.

„İnşallah“	„Gott gebe es.“
------------	-----------------

İnşallah sözcüğü Türk dilinde bir şeyin gerçekleşmesi çok istendiğinde dini bir terim olarak, dua niteliğinde kullanılır. “Tanrı dilerse, tanrı izin verirse” anlamında dilek anlatır. Burada çevirmen „tanrı olmasını sağlasın“ gibi bir ifade kullanmak istediye de yanlış kelime seçiminde bulunmuş. „Gebe“ yerine „vollbringe“ kullanmış olsaydı bu anlam kargaşasından kurtulmuş olurdu. Sanki çevirmenin kullandığı ifadede alman okurları „tanrı vardır“ gibi bir anlam çıkarabilir. Yaşar Kemal’in „inşallah“ kelimesiyle Türk okurlarında yarattığı duyguyu çevirmen „allah vardır“ ifadesiyle Alman okurlarında yaratamamaktadır. „Wenn Gott es will“, ifadesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Türkçe metin syf.21, Almanca metin syf.22

Bir hayhuy sürüp gidiyordu.	Das Tohuwabohu nahm kein Ende.
-----------------------------	--------------------------------

Yaşar Kemal, Çukurova’yı dolduran traktörlerin, iş makinelerin ve kamyonların neden olduğu gürültüyü tarif etmek için bir hayhuy ses efektinden bahsetmektedir. „Hayhuy“ kelimesini sözlüklerde ararsanız „kalabalığın yol açtığı gürültü“ tanımıyla karşılaşsınız. Erek metinde çevirmen „Hayhuy“ için „Tohuwabohu“ ifadesini kullanmıştır. „Tohuwabohu“ kelimesi eski ahitte geçmekte ve İbranice insanın bulunmadığı, oldukça düzensiz ve boş anlamına gelmektedir. Almanca günlük konuşma dilinde ise „çaresiz karışıklık“ olarak kullanılmaktadır. Çevirmenin annesi ve dolayısıyla kendisi de Yahudi kökenlidir. Doğal olarak da Yahudi kültürüyle beslenmiş olduğunu varsayıyoruz. Büyük ihtimalle „Tohuwabohu“ kelimesini seçmesinin nedeni de bu olsa gerek. Artık günümüzde „Tohuwabohu“ yerine modernize edilmiş hali olan „Wirrwar“ kelimesi kullanılmaktadır. Çevirmenin de „Wirrwar“ kelimesini kullanması daha uygun düşerdi. Hem hayhuy ifadesine ahenk olarak uymaktadır, hem altında bir dinsel öge barındırmamaktadır.

Türkçe metin syf.22, Almanca metin syf.24

Aşık Ali: „Yandık,“ dedi. „Yandık da şu makine sürenlerin yanına varıp da bir su isteyemedik. Onlar bir başka türlü adam gibime geliyor. Hor bakıyorlar bizlere...“	„Wir sind ausgebrannt vor Durst“, begann Ali der Barde. „Wir wagten dennoch nicht die Männer auf den Maschinen um Wasser zu bitten. Sie kamen uns wie andere Menschen vor, und sie schauten so verächtlich...“
--	--

Yaşar Kemal „yandık“ ifadesiyle susuzluğun derecesine vurgu yapmaktadır. Türk okurlar sıcak iklimin neden olabileceği susuzluk derecesini „yandık“ kavramıyla çok iyi algılamaktadırlar. Fakat Almandada „ausbrennen“ fiili hiç bir şekilde susuzluğun neden olabileceği iç yanmasını betimlememektedir. Çevirmen her ne kadar bu anlamı „susuzluktan dolayı“ ifadesiyle güçlendirmeye çalışmış olsa da maalesef kaynak metindeki estetiği yakalayamamıştır. „Ausbrennen“ yerine „Austrocknen“ fiilinin kullanımının daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Aşık Ali’nin anlatımında önce çoğul ifadeler ile geçmiş zaman kullanılmakta, sonra ise geniş zamana dönmekte ve kendi düşüncesi olduğu için tekil bir ifade kullanılmaktadır. Çevirmen ise baştan sona çoğul bir ifadeymiş gibi çevirmiş ve paragrafın tamamında geçmiş zaman kullanmıştır. Çevirmenin bunu bilerek yapmadığını, sadece burada gerektiği kadar dikkatli davranmadığını düşünmekteyiz.

Türkçe metin syf.23, Almanca metin syf.25

Aşık Ali: „Şaşılacak iş,” dedi.	Ali schaute ungläubig drein.
------------------------------------	------------------------------

Çevirmen Aşık Ali'nin söylediği konuşma metnini çevirmemiş, onun ruh halini tarif eden bir açıklamada bulunmuştur. Burada çevirmenin açıklaması uygun düşmemektedir. Yaşar Kemal'in „şaşılacak iş” ifadesi Aşık Ali'nin şaşkınlığını, böyle bir şeyi beklemediğini anlatmaktadır. Çevirmen ise Aşık Ali'nin adamın söylediklerini çok inandırıcı bulmadığını vurgulamaktadır. Adama kuşkuyla bakmaktadır gibi bir ifade kullanmıştır. Maalesef hedef dil okurları kaynak kültür okurlarıyla aynı duyguyu alamamaktadır.

Türkçe metin syf.24, Almanca metin syf.26

Aşık Ali: „Ne bileyim,” dedi. “Deldiği boğazı boş koymaz.”	“Was weiß ich”, entgegenete Ali der Barde, “er wird dem Mund, der sich öffnet, doch einen Bissen nicht versagen.
Adam: “Koymaz olsun,” dedi.	„Zum Teufel mit dem Bissen“, fluchte der Mann.
Hösük: “Öyle kor ki...”	---

Her iki metinde de bir nevi gizli özne söz konusu. Gizli öznenin „Yaratan, Allah veya Tanrı” olduğunu düşünürsek: Yaşar Kemal'in ifadesinde Tanrı, hem boğazı delen, hem de onu boş koymayacak olan olgudur. Kadercilik anlayışında “nasıl deldiyse onu doldurmayı da planlamıştır” düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Buradaki ifade de en başından beri bir kabullenme söz konusudur. Çevirmenin çevirisinde bu ifade ne yazık ki gerektiği gibi yansımamıştır. Çeviri metinde “Ona, Tanrıya doğru açılan bir ağızdan bir lokmayı esirgeyecek değil hani” ifadesi baştan bir kabullenmeyi ifade etmiyor, sonradan yapılan bir eylemin, burada yalvarma veya dua diyebiliriz, karşılığını bulması vurgulanmaktadır. Adamın „Koymaz olsun” ifadesini de anlam bütünlüğünü sağlamak için “o lokmaya lanet olsun, şeytan görsün yüzünü” gibi bir ifade ile çevrilmiştir. Hösük'ün duruma tepkisi ise hiç çevrilmemiştir.

Türkçe metin syf.26, Almanca metin syf.28

Hösük dişlerini gıcırdattı. „Yürü,” dedi, „yürü. Ekmek kesen, evler yıkan, yürü.”	„Fahr zu!”, zischte Hösük mit knirschenden Zähnen. „Fahr zu den Brotdieben, du Heimzerstörer, fahr zu!”
--	---

Hösük traktörü betimleyen sıfatlar kullanmaktadır. Onu „ekmek kesen” ve „evler yıkan” olarak nitelendirmektedir. Çevirmen Hösük'ün bu ifadesini kısmen yanlış anlamış olacak ki, evler yıkan demiş, fakat „ekmek kesen” nitelmesi yerine „ekmek kesenlere yürü git” ifadesini kullanmıştır. Burada kaynak metin çözümlemesinin doğru yapıldığı kanaatindeyiz.

Türkçe metin syf.32, Almanca metin syf.36

Memet çocuk:	„Ich kann es auch”, rief Klein Memed.
--------------	---------------------------------------

„Ben de biçirim,“ dedi. „Boynuzu çangal, ay gibi...”	
--	--

Yaşar Kemal’in yapıttaki önemli karakterlerden biri olan Memet Çocuk’un, onun en önemli eserlerinden biri olan „İnce Memet”’in çocukluğunu tasvir ettiğini düşünmekteyiz. Dolayısıyla Yaşar Kemal okurları için Memet Çocuk’un duygu ve düşünce dünyasını anlamak çok önemlidir. Nedense çevirmen bu önemin farkında değil ve Memet Çocuk’un kendini tekrarlayan öküzlük betimlemelerini göz ardı etmekte, hiç çevirmemektedir. Dolayısıyla hedef kültür okurları Memet Çocuk’un duygu ve düşünce dünyasını kaynak metin okurları gibi anlamamaktadırlar.

Türkçe metin syf.34, Almanca metin syf.38

„Hastasın, etme Yusuf,“ dediler. „Daha kötü olursun sonra. Kalırsın perperişan şu Çukurovanın yazısında. Sen biçme. Sana da bir pay çıkarırız aramızdan. Eşek değiliz, biz de adamız herhalde“.	„Tus nicht, Yusuf, so krank wie du bist!“, riefen sie. „Nachher geht es dir noch schlechter und du bleibst elendig in dieser Ebene hängen. Du musst nicht arbeiten. Wir geben dir deinen Anteil.“
---	---

Bu paragraf o dönemdeki yöre insanının doğal halini, iyi niyetini, paylaşımcı ruhunu, birlik ve beraberliğini en güzel anlatan bölümlerden birisidir. Yaşar Kemal’in anlatımında Türk okurların kafasında şöyle bir resim oluşuyor: Delikanlı çocuklar, helal olsun, adam gibi adam hepsi. Son cümle bu duygunun doruk noktasını oluşturmaktadır. Çevirmen bu duyguyu Alman okurlarına yansıtamamaktadır.

Türkçe metin syf.42, Almanca metin syf.49

Ne diyelim elaleme?	Was sollen wir denn der Welt erzählen?
---------------------	--

Çevirmenin elalem kelimesini „dünya“ olarak çevirmesi çok uygun düşmemektedir. „Elalem“ yerine „(den Anderen) diğerleri“ kelimesini kullanması daha uygun düşerdi. Buldukları köy nüfusunun bir kaç haneyi geçebileceğini düşünmüyoruz. Bu kadar az kişi kast edilmişken bu ifadeyi tüm dünya olarak çevirmesi, çeviri metinde istenen etkiyi verememiştir.

Türkçe metin syf.45, Almanca metin syf.53

Hepsi de kan ter içinde kalmışlar, susuzluktan da yanıyorlardı.	Ihr Schweiß troff, Durst brauste in ihnen.
---	--

„Kan ter içinde kalmak“ deyimini, Türkçemizde sadece terden sırlıklam olmak anlamına gelmemekte, aynı zamanda yorgunluktan bitkin düşmek anlamını içinde barındırmaktadır. Deyimin geçtiği paragrafı incelediğimizde Yaşar Kemal’in anlatımında bu deyim kahramanlarımızın bitap düşmüş hallerine bir gönderme niteliğindedir. Çevirmen, bu durumu gerektiği ölçüde tasvir edememektedir, ancak kahramanlarımızın terlediğini söylemekle yetinmektedir. Susuzluğun derecesini göstermek için de Yaşar Kemal „susuzluktan yanmak“ deyimini kullanmıştır. Çevirmen bu durumu tasvir etmek için de „brausen“ fiilinden yararlanmıştır. Almanca’da „brausen“ fiilini incelediğimizde anlam olarak hiç bir şekilde susuzluk ile bir bağ kurulamamaktadır. Anlamı, denizlerin ve

dalgaların çıkardığı ses, duş almak ve hız ölçütü olarak olarak karşımıza çıkmaktadır. Tecrübeli bir Alman roman okuru, eğer kendini biraz zorlarsa „Durst brauste in ihnen“ ifadesinden susuzluğun yüksek boyutunu anlam olarak çıkarabilir. Bu da tabii roman okunurken zaman ve heyecan kaybına yol açmaktadır. Bizce bu bölümde kullanılan deyimleri açıklama yoluna giderek çevirmesi daha uygun olurdu: „Sie waren schweissnass (schweissüberströmt, schweissgebadet) und ihr Durst wurde immer unerträglicher.“

Türkçe metin syf.47, Almanca metin syf.56

„.... Belki ölü“.	„.... Vielleicht ist er tot.“
„Ölü değil, „ diye bağırdı Yusuf. „Bakınsana kanatları yıldır yıldır yanıyor. Hiç ölü olur mu?“	„Er ist nicht tot!“ schrie Yusuf auf. „Seht doch, seine Flügel beben in der Hitze. Dann kann er doch nicht tot sein.“

Yusuf’un bu çıkışı Hösük’ün „Belki ölü“ söylemine karşılıktır. Hösük’e yönelttiği bu ifadeyi Yaşar Kemal 2. tekil şahısta tanımlamıştır. Çevirmen ise Yusuf’un bunu ortaya söylemiş olacağını düşünmüş olacak ki 2. çoğul şahıs kullanmış ve „Seht doch...“ olarak çevirmiş. Türkçe ’de „yıldır yıldır“ ikilemesi ışı ışı ve parıl parıl gibi renklerin canlılığını ve parlaklığını betimlemek için kullanılır. Yaşar Kemal, „kanatların yıldır yıldır yanması“ benzetmesi ile kanatların canlılığına ve parlaklığına gönderme yaparak kelebeğin ölü olmasının imkânsız olduğunu ima etmeyi amaçlamaktadır. Yanmak fiili çevirmenin kafasını karıştırmış olmalı ki, çevirmen tasvir edilen sıcaklığa göndermede bulunarak, kimi böceklerin yaptığı gibi, kelebeğin bu sıcak havada kendini serinletmesi için kanatlarını titrettiğini ifade etmiştir. Kaynak metinde böyle bir ifade bulunmamaktadır. Zaten son cümlesinde de „Dann (bundan dolayı)“ bağlacını kullanarak bir neden-sonuç ilişkisi kurmaktadır. Kanatları titreştiğine göre ölü olamayacağını ifade etmektedir. Böylelikle Yusuf’un ifadesi de kesin bir yargı kazanmaktadır. Kaynak metinde Yusuf’un ifadesinde her ne kadar emin görünse de bu ifade soru cümlesi olarak vücut bulduğundan, içinde yine bir şüphe, bir tahmin saklamaktadır. Bu ifade „Sieh doch, seine Flügel funkeln (glitzern) wie Flammen. Er kann doch wohl nicht tot sein?“, şeklinde olmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Türkçe metin syf.49, Almanca metin syf.59

... Bir kocaman hindinin kabarak dolaştığı Yusuf’un gözünden kaçmadı.	... Und der aufgeplustert dahinschreitende riesige Truthahn war <i>nicht einmal</i> Yusuf’s Augen entgangen.
---	--

Bildiğimiz üzere Yusuf kelebek hikâyesinden ve köydeki çeşmenin suyundan içtikten sonra cana gelmiş, doğrulmuş ve kendini biraz daha iyi hissetmektedir. Yaşar Kemal, hindinin kabarak dolaştığını görenin sadece Yusuf olduğunu vurgulamıştır. Nedeni ise, Yusuf’un artık kendini o kabarak dolaşan Hindi gibi hissettiğini tasvir etmek istemesidir. Yaşar Kemal hindinin kendinden emin, sağlıklı duruşu ile Yusuf’un o esnada hissettikleri arasında bağ kurmayı amaçlamıştır. Çevirmen bu bağı Alman okurlarına ne yazık ki aktaramamaktadır. Onun ifadesiyle hindiye hepsi görüyordur, hatta hasta olan Yusuf’un *bile* bu hindi gözünden kaçmamıştır. „Nicht einmal“ eklemesini yapmaması bizce daha uygun olurdu.

Türkçe metin syf.55, Almanca metin syf.66

„Hepimiz Yusuf gibi olacağız bu gidişle,	“Wenn es so weitergeht, geht es uns noch
--	--

dağların eteğini tutmalıyız yarın akşama kadar," dedi Aşık Ali. „Aşık Ali...“ „Buyur Memet kardaş.“ „Aşık Ali... Başka çaresi var mı?“ „Yok," dedi Aşık Ali gülerek. Sonra da sazını kucığına çekti, üstüne yumuldu, başladı çalmaya....	allen wie Yusuf", meinte Ali der Barde. „Wir sollten bis morgen Abend die Berge unter den Füßen haben!“ Er nahm seine Laute zur Hand, beugte sich über sie und begann zu spielen.
--	---

„Dağların eteğini tutmak“ dendiğinde Türk okurun aklında „ovadan dağa geçiş esnasında yokuşun başladığı noktada olma“ resmi belirir. Çevirmen bu tümceyi gerektiği gibi çözümleyememiş olacak, „dağlar ayaklarımızın altında olmalıdır“ olarak çevirmiş. Konum itibarıyla Yaşar Kemal'in kastettiği noktayı ne yazık ki tarif edememiş. Sonrasında kaynak metinde duygusal bir an yaşanmaktadır. Aşık Ali ve büyük Memet arasında bir diyalog geçmektedir. Yaşar Kemal bu diyalogda kahramanlarımızın artık başka seçeneklerinin kalmadığına vurgu yapmıştır. Çevirmen bu diyalogu hiç çevirmeyerek bu yaşanan duygu yüklü anı erek kültür okurlarına yaşatamamaktadır.

Türkçe metin syf.56, Almanca metin syf.68

„Tövbe de Höyük, tövbe de," dedi Memet ürküntüyle. ... „Aman ha," dedi. ...	„Um Gottes Willen!“ Memet war entsetzt. ... „Um Gottes Willen!“
--	--

Tövbe, insanın işlemiş olduğu günahlarından pişmanlık duyup, Allah'tan af edilmesini, bağışlanmasını istemesidir. Türk ve İslam kültüründe günahattan sonra hemen „tövbe“ etmek, farzdır. Tövbeyi geciktirmek de büyük günahdır. Memet de zaten bu yüzden ürkümüştür ve Höyük'ten bir an önce tövbe etmesini talep etmektedir. „Aman ha“ ifadesi ise bir konunun önemini belirtmek için söylenen, uyarı niteliğinde bir sözdür. Çevirmen bu iki ifadeyi „Allah aşkına“ olarak çevirmiş. Tövbe kelimesinin almanca karşılığı „Tauba“dır. Çevirmen, Alman toplumunda İslami bir kavram olan Tauba kelimesinin çok sık rastlanılan bir kelime olmadığını düşünmüş olacak ki, bu kelimeyi kullanmamış. Bizce kullanması ve gerekirse bir açıklama veya dipnot yardımıyla tarif etmesi daha uygun olurdu, çünkü Memet'in bu ifadeyi kullanırken yaşadığı inanç duygusunu Alman okurlara yansıtamamıştır.

Türkçe metin syf.57-58, Almanca metin syf.70

Usluca sofranın başına halkalandılar, kadın ince belli çay bardaklarına çay koydu, hiç konuşmadan çaylarını içmeye koyuldular. Yalnız ağızlarının şapırtıları duyuluyordu. Çabucak kahvaltılarını bitirdiler.	Sie hockten sich an die gedeckte Tafel, und das Mädchen schenkte den Tee in die geschwungenen, dünnwandigen Gläser. Sie tranken schweigend, nur die Schlüpfgeräusche ihrer Lippen waren zu hören. Hastig beendeten sie ihr Frühstück.
---	---

Çevirmenin bu paragrafı yanlış anladığını ve yorumladığını düşünüyoruz. Yaşar Kemal'in Türk okurlarına tasvir ettiği tablo ile çevirmenin Alman okurlarına tasvir ettiği resim arasında bir sürü fark oluşmaktadır. Bir kere kaynak metinde çayları dolduran kız değil, kızın annesi olan kadındır. Türk kültürünün simgelerinden olan „ince belli çay bardağını“

da çevirmen yanlış tarif etmiş. İnce cam duvarları olan yay şeklinde bir bardaktan söz etmektedir. Son olarak da erek metinde kahramanlarımız kahvaltuya henüz başlamamış, sadece çayın neden olduğu şapırtıdan bahsedilmektedir. „Schlürfen“ fiili, Almandada yalnız içerken çıkarılabilen bir ses anlamına gelmektedir. Zaten çevirmen bu ifadeyi dudaklarıyla çıkardıkları ses ile desteklemiştir. Kaynak metinde ise kahramanlarımız çoktan yemeğe koyulmuş ağızlarından şapırtı sesi çıkmaktadır. „Şapırtı“ kavramı sadece bir şey içilirken değil, aynı zamanda bir şey yerken de çıkarılan ses anlamına gelmektedir.

Türkçe metin syf.61, Almanca metin syf.75

„Vay anasını, böyle uzun da kavak hiç görmemiştım.“	„Oh Mutter, eine so lange Pappel habe ich noch nie gesehen“,... .
---	---

Türkçede „vay anasını“ ifadesi şaşkınlık ve öfke gibi duyguları anlatır. Kaynak metinde de Hösük kavağın uzunluğuna şaşığını belirtmek için „vay anasını“ ifadesini söylemektedir. Almandada karşılığı „Ach herrje“ veya „Na so etwas“ olarak çevrilebilirdi. Çevirmenin „anne“ kelimesini çeviriye ekleyerek yanlış bir karar verdiği kanısındayız. Almandada „oh Mutter“ ifadesi Alman okurları için pek anlaşılır bir ifade olmamaktadır ve ayrıca estetik düşmemektedir.

Türkçe metin syf.63 , Almanca metin syf.79

Aşık Ali: “Doğru konuşsana Beyefendi,” dedi usulcana. Sesi ağlamsı, kırgın, öfkeliydi. Adam aynı sertlikle ona doğru bir adım attı: “Vay, Beyefendi alındılar mı)” ...	“Rede ordentlich mit uns, Beyefendi!”, sagte Ali der Barde verhalten. Seine Stimme klang enttäuscht und zornig. Der Mann machte einen Schritt auf ihn zu und entgegenete mit gleicher Härte: “Aha, fühlen sich Beyefendi gekränkt?” ...
--	---

Beyefendi sözcüğü Türkçede saygı belirtmek için erkek adlarının sonuna getirilen ya da bu adların yerine kullanılan ünvandır. Kahramanlarımız kamçılı adama gerek saygıdan, gerekse zenginliğinden çekindikleri için Beyefendi diye hitap etmektedirler. Kamçılı adam ise “Yaşar Kemal”in deyimiyle onlarla alay etmekte onları rencide etmektedir. Bundan dolayı da yabancı adam kahramanlarımıza aynı şekilde Beyefendi diye karşılık vermektedir. Görünen o ki, Yaşar Kemal “Beyefendi” sözcüğüne ironik (alaylı) bir anlam yüklemektedir. Türk okurları kahramanlarımızın içinde bulunduğu bu karışık duygu ve düşünce dünyasını çok iyi kavrayabilmektedirler, neden kamçılı adamdan ürktüklerini anlayabilmektedirler. Dolayısıyla onlara yabancı ve gizemli görünen adama ısrarla “Beyefendi” diye hitap etmektedirler. Alman okurları için çevirmenin çevirisinde “Beyefendi” sözcüğü hiçbir şey ifade etmemektedir. Çevirmen burada ya bir açıklama yapması gerekirdi, ya da Beyefendi yerine hedef dilde aynı etkiyi uyandıran “der Herr” veya “Der Weltherr” demesi gerekirdi.

Türkçe metin syf.66 , Almanca metin syf.84

... Başlarına belki de bu yaşa geldiler geleli hiç böyle onur kırıcı bir iş gelmemiştı. Bıraksalar <i>tek başına</i> şu karşiki Anavarza kayalıklarına gider, orada doya doya ağladıktan sonra kendini insan yutan	...Ihnen war ihr Leben lang bestimmt noch nie solche Demütigung widerfahren. Liesse man sie gewähren, <i>sie</i> würden bestimmt in die Felsen des Anavarza steigen und sich vor die Klapperschlagen werfen! Wer weiss,
--	---

çingiraklıyılanların ağzına atardı. Sabaha kadar, o otomobilli adam, o kavaklı köy üstüne neler kurmamıştı... Elinden gelse alır eline bir top yalım, köyün bu ucundan girer, öbür ucundan çıkardı.	was der Mann mit dem Auto im Dorf der Pappeln bis zum Morgen noch alles angestellt hat. Wenns nach klein Memed ginge, wie ein Feuerball würde er von einem Ende des Dorfes zum andern wüten!
---	--

Yaşar Kemal'in romanında küçük Memet kilit karakterlerden birini oynamaktadır. Yazar burada kahramanlarımızın içine düştüğü utanç verici durumu küçük Memet'in gözünden okurlarına aktarmaktadır. Bundan çok etkilenen küçük Memet düşünce dünyasında tek başına Anavarza kayalıklarına gider, orada ağlar ve hayatına son verir. Sonra da otomobilli adamı ve köylüleri öldürmeyi hayal eder. Nitekim eserin sonuna doğru Memet çocuk Höyük'ün hançeriyle ortadan kaybolmaktadır. Yaşar Kemal küçük Memet'e bu kadar önem atfetmişken çevirmen bu hayali hepsi (onlar demektir) kurmuş gibi anlayıp Alman okurlarına aktarması maalesef anlam kaymasına yol açmaktadır. Ayrıca küçük Memet'in adam ve köy(lüler)i öldürme düşüncelerini çevirmen yanlış anlayarak, sanki adam köyde daha kim bilir neler yapmıştır gibi ifade ederek, düzeltilmesi zor bir hata yapmıştır.

Türkçe metin syf.73 , Almanca metin syf.93

"Sağ ol Aşık."	"Leben sollst du, Barde!"
----------------	---------------------------

"Sağ ol" ifadesi'nin teşekkür ederimin daha sade ve samimi halidir. Çevirmenin neden burada sözcüğü sözcüğüne çeviri yaptığı pek anlaşılmemaktadır. Çeviride, Alman okurların "Sen (çok) yaşa Aşık" ifadesiyle Türk okurların "Sağ ol Aşık" ifadesinden çıkardığı anlam birbirinden farklıdır. Burada, bostancı Ahmet'in ifadesini yalın bir teşekkür olarak çevirmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Türkçe metin syf.84 , Almanca metin syf.110

"Sen bilirsin Hasan Ağa, halimiz dirliğimiz kötü. O ağacı bulamazsak biz yandık, battık, tükendik. <i>Elaman</i> , Hasan Ağa, sen bilirsin, şu ağacın yerini göster de bize..."	"Wie du siehst, Hasan Ağa, wir sind in einer schlimmen Lage. Und wir sind am Ende, wenn wir den Baum nicht finden. <i>Um Gottes willen</i> , Hasan Ağa, sei so gut und zeig uns die Stelle, wo dieser Baum steht!"
---	--

Elaman sözcüğü Türkçede bezginlik ve sızlanma anlatan bir söz, bir ünlemdir. Kahramanlarımız artık tüm olanlardan bıkmış olarak Hasan Ağa'dan onlara acımasını beklemektedir ve sır olarak sakladığını düşündükleri Nar ağacının yerini onlara söylemesini beklemektedirler. Çevirmen pekâlâ "erbarmen" kelimesini kullanabilirdi. Karşılığı "acı bize" gibi düşünülebilir. Neden ısrarla çoğu yerde de olduğu gibi burada da "Allah aşkına" ifadesini kullandığı anlaşılmalıdır.

Türkçe metin syf.85 , Almanca metin syf.111

... "Olsa ben yerini bilmez miyim?" "Bilemezsin," dedi Aşık Ali. "Bilemezsin," diye gürledi Höyük. "Bilirim," diye gürledi otçu Hasan, onuruna dokunulmuş.	... "Denkt ihr denn, ich wüsste nicht wo, wenn es ihn gibt?" "Es gibt ihn", sagte Ali der Barde. "Es gibt ihn schrie Höyük. "Ich wüsste es", brüllte, in seiner Ehre gekränkt, Kräutersammler Hasan.
---	---

<p>“Bilirsen söyle,” diye dikeldi Aşık Ali. “Yok ki bileyim.” “Var.”</p>	<p>“Dann sag es uns, wenn du es weisst!, beharrte Ali der Barde. “Was es nicht gibt, kann ich nicht wissen!” “Es gibt ihn.”</p>
--	--

Yaşar Kemal, karşılıklı geçen diyaloglarda inatlaşmayı estetik bir üslupla okurlarına aktarmaktadır. Bilirim-bilemezsin didişmesi okurların zihinlerinde ahenkli bir ses cümbüşü sağlamaktadır. Çevirmen, kahramanlarımızın ısrarlı bilemezsin itirazlarını “öyle bir ağaç vardır” olarak Alman okurlarına yansıtmaktadır. Bunun yerine “Kannst du nicht wissen” diyebilirdi. Böylelikle hem kaynak metindeki akıcılığın aynısını hem de ses benzeşmesini Alman okurları için sağlamış olurdu. Aşık Ali’nin heyecandan dikelererek söylediği sözü ise diklenerek olarak yanlış anlamış olacak ki, çevirisinde bu ifadeyi ısrarla söyledi olarak aktarmıştır.

Türkçe metin syf.88, Almanca metin syf.116

<p>... Onların hiçbirini gözleri tutmadığından, nar ağacının yerini soramadılar.</p>	<p>... Keiner der Vorüberziehenden sah so aus, als wisse er etwas über den Granatapfelbaum, und sie fragten gar nicht erst.</p>
---	--

Türk kültüründe “gözü tutmamak” dendiğinde akla bir şeyi, kimseyi; hali, tavrı, görünüşü ile beğenmemek, ona güven duymamak, gelir. İnsanın içinde bir şüphe uyanır. Kahramanlarımız, onlar için bir mitosa dönüşen kutsal nar ağacını kimseyle paylaşamamaktadır ve ona toz konduramamaktadır. Daha önceki tecrübelerinde nar ağacının varlığının bilinmemesi veya ret edilmesi, ona karşı yapılan bir saygısızlık gibi algılanmaktadır. O yüzden, karşılıklarından geçen hiç kimseyi gözleri tutmamaktadır. Hedef dil çevirisinde karşıdan gelenlerin güven vermediği ifadesi bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Kaynak metni incelediğimizde günümüz kaynak okuru için bile zor bir metin olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni ise, kaynak metnin dilinin belli bir lehçeye bağlı olmasıdır. Çukurova lehçesi ile metinde yer alan kavramlar, o yörede yaşayan insanlar haricinde günümüzde pek fazla karşımıza çıkmayan ve kentsel yaşama uzak kavramlardır. Yaşar Kemal’in Hüyükteki Nar Ağacı adlı eserin çevirisinin bir Alman tarafından yapılması zaten zor olan kültür aktarımını daha da zorlaştırmıştır.

Kaynak metni ve erek metni karşılaştıracak olursak, göze çarpan biçim özellikleri olacaktır. Kaynak metinde, cümleler kısa ve diyaloglar alt alta sıralanmıştır. Erek metinde ise, cümleler uzun tutulmuş ve birbirine bağlanmıştır. Çevirmen, diyalogları zaman zaman kaynak metnin biçimine uygun, bazen ise bir paragraf olarak vermiştir. Kaynak metinde geçen diyaloglarda genellikle “dedi” fiili yer almaktadır. “Demek” fiili, sürekli olarak tekrarlanmıştır. Fakat erek metine baktığımızda, “demek” fiili yerine her zaman farklı bir fiil kullanılmaktadır. Çevirmen erek metnin okuyucuna uygun olarak fiilleri farklılaştırma gereği duymuştur. “Kızdı, seslendi, cevapladı, sordu” gibi fiillerin erek metinde yer aldığını görmekteyiz. Yukarıdaki uygulamada da gördüğümüz gibi birçok özel ismin çevirisi yapılmış veya erek metne hiç aktarılmamıştır. Örneğin; Akpınar, Türkiye’de bir yerleşim yeri iken erek metinde *die Weißquelle* olarak yer almaktadır. Çevirmen, sadece dili bilmekle kalmamalı, aynı zamanda da kültür, coğrafya açısından donanımlı olmalıdır.

Erek metni ele aldığımızda ise, kaynak metinden farklı sıfatlar kullanıldığını görmekteyiz. Bu durumu ise, erek metnin kültürel oluşumundan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Kaynak metinde ise, Çukurova lehçesi kullanımı kaynak metin okuyucusu içinde anlamsal bir sorun yaratmaktadır.

Erek metinde göze çarpan diğer bir sorun ise, çevirmenin Alman olmasına rağmen erek metinde dilsel yanlışlıklar olmasıdır. Erek metin okuyucusu için erek metinde bir akıcılık yoktur. Cümleler birbirinden kopuk bir şekilde ilerlemektedir. Örneğin; yukarıdaki uygulamada gördüğümüz gibi, kaynak metinde “benim dertli başım” ifadesi Türk kültüründe anlam bulan bir ifade iken, almanca da bu şekilde bir ifade söz konusu değildir. Çevirmen, burada eşdeğerliğini bulmaya çalışması gerekirken sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmıştır.

Erek metnin eleştiri adına ele alabileceğimiz bir konu ise, kaynak dilde var olan kavramların açıklama veya dip not olarak verilmemesidir. Bu durum erek kitle bakımından anlamsızlıklara yol açmaktadır. Yine yukarıdaki uygulamadan örnek verecek olursak, “Beyefendi” kavramını ele alabiliriz. Kaynak metin ve erek metinde “Beyefendi” olarak geçmektedir. Kaynak okur için anlamsal bir kavramdır fakat erek metinde hiç anlam ifade etmemektedir. Çevirmen, burada “Beyefendi” ifadesini erek okura açıklamak zorundadır. Bunu da dipnot veya bir açıklama yöntemiyle sağlayabilirdi. Fakat çevirmen bu kavramları açıklamayarak erek metinde belirsizliklere yol açan bir çeviri metni üretmiştir.

Sonuç

Bu çalışmanın asıl amacı Hüyükteki Nar Ağacı eserinin Almancaya çevirisinin hangi yöntemlerle çevrildiğini çözümleyerek, çevirmenin aldığı kararların incelenmesiydi. Çeviri kararlarını gözlemleyerek yaptığımız bu çalışmada amacımız, erek odaklılığı ve eşdeğerliği ilkesini temel alarak, nelere dikkat edilmiş ya da edilmemişlikleri saptamak, kültürel bağlamda inceleyerek çeviri metinde meydana gelen sorunları saptamak ve öneriler sunmaktır. Bu düşüncelerden yola çıkarak, Türk yazar Yaşar Kemal’in Hüyükteki Nar Ağacı eserini Almanca çevirisini karşılaştırarak kültürel eşdeğerlik bağlamında inceledik. Dolayısıyla öncelikle Hüyükteki Nar Ağacı adlı eseri ilk olarak kaynak ve erek metin karşılaştırarak içerik bakımından incelenmesi ve çözümlenmesi yapıldı ve yazarın ve çevirmenin hayatına dair bilgiler verildi. Sonrasında kaynak metin ve erek metin karşılaştırılmalı şekilde aralarında ki dil kullanım, sözcüksel ve içerisel farklılıklar ve benzerlikler saptandı. Anlam kaymaları gözlemlendi, sebepleri incelendi. Gerekli durumlarda alternatif çeviri önerileri sunuldu.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. İstanbul: İmge Yayınları.
- Beaugrande, R.A. De (1978). *Factors in a Theory of Poetic Translation*. Assen: Van Gorcum.
- Haldan, A. (2007). *Türkiye’deki Çeviri Politikaları Üzerine Bir İnceleme*. İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kemal, Y. (2014). *Hüyükteki Nar Ağacı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 14. Baskı
- Kemal, Y. (2011). *Der Granatapfelbaum*. Zurich: Unionsverlag.
- Kemal, Y. (2010), *Çakırcalı Efe*. YKY Yayınları, 10. Baskı.

Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation*. New York: Prentice-Hall.

Nida, E. ve Charles T. (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Brill: Leiden.

Snell- Hornby, M. (1988). *Translation Studies. An Integrated Approach*, Amsterdam: John Benjamins

Tosun, M. (2013). *Çeviri Eleştirisi Kuramı*. İstanbul: Aylak Adam Yayınları

Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual Yayınları

Yücel, F. (2007). *Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi*. Ankara : Dost Kitabevi

<http://www.idefix.com/kitap/huyukteki-nar-agaci-yasarkemal/tanim.asp?sid=O10OKN8Y8Y0AHHNW268H>